

Kuluttajavihko 8 lk valinnaiseen kotitalouteen

Lähteenä kotitalouden oppikirja Kimara sekä Taituri.

Kuluttaminen kuuluu arkeen

Kuluttaminen on tavaroiden ja palveluiden ostamista ja niiden käyttämistä. **Kuluttaja** on henkilö, joka, ostaa hankkii ja käyttää tavaroita ja palveluita. Kuluttaja tekee monia **päätöksiä**, jotka liittyvät esimerkiksi tuotteen hintaan, laatuun, materiaaliin tai valmistusmaahan. Kuluttajien päätöksiin vaikuttavat elämäntyyli, arvostukset, asenteet ja tottumukset.

Kotitaloudet saavat rahaa elämisen kustannuksiin ja kuluttamiseen palkkana työstä, yrittäjätoiminnan tulona, pääomatulona tai erilaisina tukina ja etuuksina yhteiskunnalta, esimerkiksi työttömyyspäivärahana, asumistukena, opintotukena ja lapsilisänä.

Bruttotuloksi kutsutaan tuloa, esimerkiksi palkkaa, ennen kuin siitä on tehty vähennyksiä, kuten veroja. **Nettotulolla** tarkoitetaan tuloa, joka jää palkasta verojen ja muiden vähennysten jälkeen.

Nuoret kuluttajina

Nuorilla on harvoin säännöllisiä **ansiotuloja**. Nuorten tuloja voivat olla palkka kesätyöstä, huoltajan antamat viikko- tai kuukausirahat, lahjaksi saatu raha tai muut säästöt. Nuoret käyttävät rahaa pääasiassa pieniin ostoksiin, kuten virvokkeisiin, välipaloihin ja kosmetiikkaan. Rahaa kuluu myös vaatteisiin ja jalkineisiin, elektroniikkaan, harrastuksiin sekä erilaisiin verkkopalveluihin, kuten musiikin ja elokuvien suoratoistopalveluihin sekä verkkopeleihin. Osan näistä menoista maksavat huoltajat, osan maksavat nuoret itse.

Vastuullisen ja suunnitelmallisen rahakäytön harjoittelu kannattaa aloittaa varhain riippumatta siitä, kuinka paljon rahaa on käytettävissä. Rahaa ei ole pakko kuluttaa joka päivä – ostamatta jättäminen on **vastuullista kuluttamista**.

Ostoksien maksaminen

Ostokset maksetaan joko käteisellä, maksukortilla, verkossa tai älylaitteella. Mobiilimaksamisen muotoja on monia. Yhteistä niille on, että raha siirtyy tililtä toiselle älylaitteen sovellusta käyttäen. Osa hankinnoista voidaan maksaa **osamaksulla**. Osamaksulla tarkoitetaan kauppahinnan maksamista sovitussa erissä. Maksueriin lisätään yleensä käsittelykulut, jolloin tuotteen hinta on korkeampi kuin käteisellä ostetun.

Palveluista, kuten puhelimen käytöstä, kuntosalivuorosta, soittoharrastuksesta tai verkkopelaamisesta maksetaan korvaus palvelun tarjoavalle yritykselle kuukausittain tai muun ajanjakson ajalta.

''Bussilipun maksaminen älypuhelimella on palvelun ostamista mobiilimaksulla''

Kuluttajan käyttäytymiseen vaikutetaan

Nuorten **kulutustottumuksia** muokkaavat perhe, kaveripiiri, sosiaalinen media ja mainonta. Ostamaan houkuttelevaa mainontaa on kaikkialla: bussipysäkeillä, kaupoissa, televisiossa, lehdissä, radiossa ja internetissä. Kulutustottumuksiin vaikutetaan mainoksilla, tuotesijoittelulla ja piilomainonnalla. Sosiaalisessa mediassa toimivat bloggarit ja vloggarit rahoittavat usein toimintaansa mainostamalla tuotteita joko suoraan tai epäsuorasti.

Kun käytät erilaisia sähköisiä palveluita, liikut internetissä, voivat tavaroita ja palveluita myyvät yritykset saada tietoa kiinnostuksen kohteistasi. Tietojen perusteella markkinointia ja mainontaa voidaan kohdentaa erityyppisille ja eri-ikäisille kuluttajille. Jos haluat välttää jälkien jättämistä verkossa, käytä puhelimesta tai tietokoneesta selaimen yksityisyystilaa ja vältä avoimia Wi-Fi-verkkoja. On myös tärkeää miettiä, mihin tarkoituksiin annat omia tietojasi.

Mihin nuorten rahat kuluvat? 13-17-vuotiaiden kulutuksen jakautuminen eri menoryhmiin/kk

Terveys 8 e/kk

Henkilökohtaiset huonekalut ym. kodin irtain 9 e/kk

Hygienia ym. 19,5 e/kk

Liikkuminen 36 e/kk

Harrastukset, vapaa-aika 54 e/kk

Vaatteet, kengät, laukut ym. 67,5 e/kk

Tietoliikenne 80 e/kk

Ruoka 239 e/kk

Yhteensä 512 e/kk

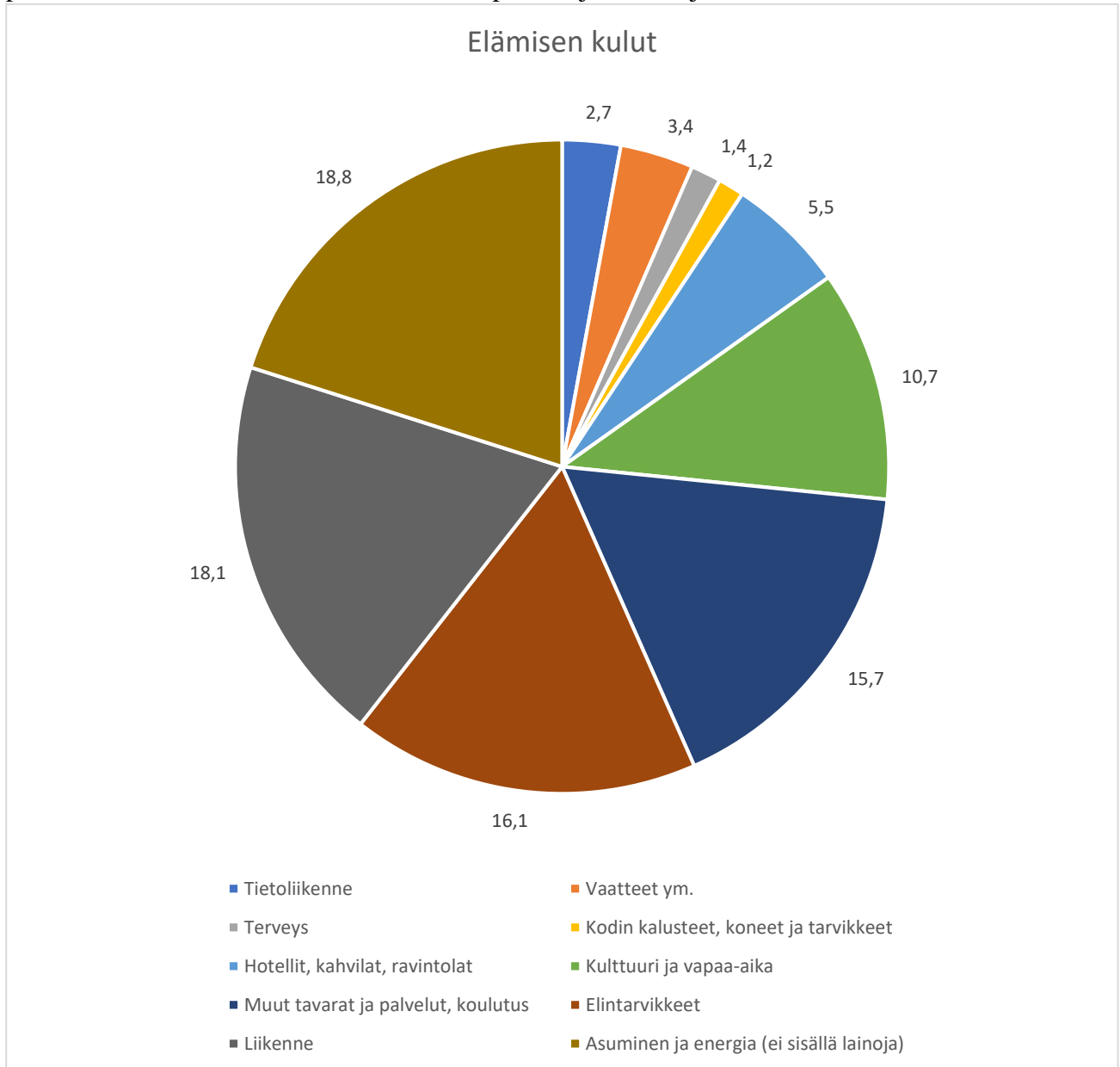
Lähde: Anna-Riitta Lehtinen & Kristiina Aalto: Mitä eläminen maksaa?

Elämisen kulut

Elämisen kulut muodostuvat asumisesta, ruoan ja vaatteiden hankkimisesta sekä terveyteen, liikkumiseen, tietoliikenteeseen, vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvistä kuluista. Kotiin ostetaan **tavaroita ja palveluja**. Tavaroita ovat arkiset tuotteet kuten ruoka, hygienia- ja kosmetiikkatuotteet, vaatteet, elektroniikka ja huonekalut. Palveluita ovat puolestaan esimerkiksi sähkö, lämpö ja vesi, puhelinliittymät, vakuutukset, tietoliikenneyhteydet sekä maksulliset tv-kanavat. Jotkut palveluista ovat kunnallisia palveluita, joita tuotetaan varovaroin. Niitä ovat esimerkiksi kirjastot ja terveydenhuolto. Palveluita tuottavat myös yksityiset tahot. Tällaisia

palveluita ovat muun muassa ravintolat kampaamot ja autokorjaamot.

Lähde: Kotitalouksien kulutus 2016, Tilastokeskus

Laskujen maksaminen

Laskujen maksaminen on oman talouden kannalta tärkeä taito. Lasku voi olla paperilasku tai sähköinen e-lasku. Maksaja on vastuussa siitä, että tilillä on tarpeeksi rahaa laskun maksamista varten.

Laskussa on **eräpäivä**, johon mennessä lasku täytyy maksaa. Eräpäivän jälkeen laskuun lisätään **viivästyskorkoa**, jolloin laskun summa kasvaa. Laskun maksaminen myöhässä aiheuttaa usein perimiskuluja. Jos et pysty maksamaan laskua ajoissa, kannattaa olla heti yhteydessä laskun lähettäjään ja neuvotella maksuaikataulusta. Jos laskut jäävät maksamatta, seurauksena voi olla luottotietojen menettäminen ja **maksuhäiriömerkinnän** saaminen. Maksuhäiriömerkintä voi estää

vuokra-asunnon, vakuutuksien, työpaikan tai luottokortin saamisen. Maksuhäiriö merkintä säilyy luottorekisterissä yleensä 2-4 vuotta velan maksamisen jälkeen.

Rahankäytön suunnittelu

Oman talouden hallintaa on taito arvioida, mihin tulot riittävät ja mitä menoja on odotettavissa. **Säästäminen** tulevia hankintoja ja yllättäviä menoja varten on vastuullista taloudenhallintaa. Suunnitelmallinen rahankäyttö edellyttää, että osaa asettaa hankintoja tärkeysjärjestykseen.

Rahankäytön suunnittelua kutsutaan **budjetoinniksi**. Budjetoinnissa otetaan huomioon, kuinka paljon rahaa on mahdollista käyttää. Hankinnat suunnitellaan käytettävissä olevien varojen mukaisesti. Budjetti on siis arvio tuloista ja menoista.

Rahankäyttösuunnitelmaan merkitään ensiksi tulot. Sen jälkeen merkitään kaikki pakolliset ja säännölliset menot, kuten asunnon vuokra, sähkö ja vakuutukset. Lopuksi lasketaan, kuinka paljon jää rahaa ruokaan ja päivittäin tarvittaviin tavaroihin, puhelinkuluihin ja mahdollisiin matkalippuihin. Yli jäänyt summa budjetoidaan vapaa-aikaan, vaatteisiin ja muihin kuluihin. Suunnitelmaan voi kirjata myös säästötavoitteen.

Tulot ja menot tasapainoon

Menojen laittaminen **tärkeysjärjestykseen** helpottaa rahaan liittyvää päätöksentekoa. Jos rahat eivät riitä kaikkiin menoihin, täytyy pohtia mitä oikeasti tarvitsee ja mitä ilman selviää. Jos tavaran tai palvelun ostamiseen ei ole varaa, voi joissakin tapauksissa ottaa **velkaa**, esimerkiksi **pankkilainaa**. Lainaa myönnetään vain henkilöille, joka voi maksaa velan takaisin. Pankki selvittää lainanottajan maksukyvyn ennen lainan myöntämistä. Velasta on maksettava korkoa, jolloin takaisin maksettava summa on suurempi, kuin lainattu summa.

Säästäminen

Oman talouden hallintaan kuuluu yllätyksiin varautuminen. Esimerkiksi kodinkoneen rikkoutuminen voi helposti laittaa kodin talouden tiukalle. Jos rahaa on säästöissä, ei pienet muutokset kodin menoissa haittaa. Säästämisessä tärkeintä on se, että osaa suunnitella, budjetoida ja asettaa säästötavoitteita.

Pikavippi

Pikavipit eli pienlainat ovat lainoja, joissa on yleensä korkea korko. Se saatetaan ilmoittaa niin, että lainanottajalla ei ole selvää käsitystä siitä, kuinka paljon korkoa ja muita kuluja hän joutuu maksamaan lainasta.

Pikavipit ovat huono ratkaisu rahapulaan. Ne ovat usein syynä ylivelkaantumiseen, koska lainanottajan kykyä maksaa laina takaisin ei tarkisteta lainan myöntämisen yhteydessä.

Ylivelkaantuminen

Tilanteessa, jossa velkaa on niin paljon, ettei sitä pysty maksamaan takaisin, puhutaan ylivelkaantumisesta. Ylivelkaantuneella on enemmän maksettavia kuluja kuin tuloja. Jos kodin raha-asoiden hallinta pettää, voit hakea ohjausta **talous- ja velkaneuvonnasta**. Talous- ja velkaneuvojat auttavat neuvotteluissa velkojien kanssa sekä maksuaikataulujen ja velkojen järjestelyssä.

”Talous ei ole tasapainossa, jos laskuja on enemmän kuin rahaa maksaa ne”

Taloussanasto:

- Eräpäivä
- Korko
- Maksukyky
- Maksuaikataulu
- Tili
- Velka

WHICH EARTH DO YOU WANT TO LIVE IN?

Copyright © Penang Butterfly Farm

Ympäristötekoja arjessa

Kiertotaloudella tarkoitetaan kestävään kehitykseen liittyvää ajattelutapaa ja toimintaa, jossa raaka-aineet ja materiaalit pysyvät käytössä mahdollisimman pitkään. Samalla kuluttamisen haittavaikutukset ympäristölle vähenevät. Tuotannossa tai kulutuksessa ylijäävistä materiaaleista saadaan uusien tavaroiden raaka-ainetta ja jätettä syntyy mahdollisimman vähän. Tuotteet suunnitellaan käytettäväksi yhä uudelleen. Kiertotalouden avulla voidaan säästää uusiutumattomia luonnonvaroja.

Kaikkea ei tarvitse omistaa itse. Jos tarvitset esimerkiksi tiettyä kodinkonetta tai työvälinettä vain harvoin, voit lainata tai vuokrata sen. Omia tavaroita voi lainata toisille, ja tarpeettomaksi jääneet tavarat kannattaa laittaa kiertoon. Kiertotalouteen kuuluu myös ajatus tavarankorjaamisesta uuden ostamisen sijaan. Kertakäyttökulttuuria on järkevää välttää, koska se kuluttaa luonnonvaroja eniten.

‘‘Kunnostamalla vanhaa pidennät tavarankiertoa’’

Asumistottumuksilla voi vaikuttaa

Kodin päivittäisillä valinnoilla on ilmastovaikutuksia. Asumisen ilmastovaikutuksella tarkoitetaan **hiilijalanjälkeä** eli syntyneiden kasvihuonekaasupäästöjen määrää, joka syntyy asumisesta.

Asumisen merkittävin vaikutus ilmastoon Suomessa on lämmitykseen käytetty energia. Suurin energiasäästö saadaan alentamalla huoneiden lämpötilaa.

Tietoa **energiänsäästä** on saatavilla hyvin. Energiänsäästö vinkit tulee kokea merkityksellisiksi, jotta niitä noudatettaisiin. On helppo ajatella, että yksittäisellä teolla ei ole väliä eikä kulutustottumuksia kannata muuttaa. Jos kuitenkin yhä useampi muuttaa tottumuksiaan säästeliääseen suuntaan, vaikutus on moninkertainen. Pitkällä aikavälillä energiänsäästö tuo myös taloudellista säästöä.

Vähennä asumisen energiakulutusta

- Alenna huoneiston lämpötilaa
- Käytä lämmintä vettä kohtuullisesti
- Sammuta turha valaistus

- Sammuta laitteet ja niiden valmiustilat, kun et käytä laitetta
- Pese täysiä koneellisia.

1. Pidä huolta tavaroistasi
2. Vaihda tai lainaa
3. Tee itse
4. Osta käytetty
5. Osta uusi

Toimi nuolen suuntaisesti, kun tavarain tarve ilmenee.

Ympäristökuorman vähentäminen:

Suunnitelmallisuus

Ympäristökuormalla tarkoitetaan ihmisen toiminnan, tavaroiden sekä palveluiden ympäristölle aiheuttamaa kuormitusta. Sen pienentäminen alkaa suunnitelmallisuudesta. Esimerkiksi aterioita voi suunnitella useammaksi päiväksi ja hankkia valmistusaineet yhdellä ostokerralla. **Ostoslistan** tekeminen vähentää heräteostoksien tekemistä ja se nopeuttaa kaupassa käyntiä. Kaikkien tavaroiden ja palveluiden kohdalla pysähdytään **harkitsemaan** hankinnan tarpeellisuutta.

Liikkuminen

Liikkumisessa on hyvä suosia ensisijaisesti kävelyä sekä pyöräilemistä. Joukkoliikenteen hyödyntäminen on myös hyvä vaihtoehto pidemmille matkoille. Jos autolla on välttämätöntä liikkua, kimpakyydit ovat parempi vaihtoehto kuin, että kaikki saapuu samaan paikkaan omalla autokyydillään.

Kaupassa

Kaupassa ympäristökuorman vähentäminen alkaa tuotteita **vertailemalla**. Kuluttaja voi valita esimerkiksi lähellä ja eettisesti tuotetun sekä vähän pakkausmateriaalia sisältävän tuotteen. Jotkut tuotteet voi ostaa täyttöpakkauksina. Kuluttaja vertailee yleensä tuotteen laatua ja hintaa. Kaupassa ei tarvitse ostaa uusia kasseja ostosten kuljettamiseen, kun muistaa ottaa kotoa mukaansa kasseja ja kestopusseja.

Kotona

Kotona ympäristökuorma vähenee, kun tuotteet käytetään loppuun saakka. Aterialta jäänyt ruoka hyödynnetään uusiin ruokiin tai pakastetaan myöhempiä käyttöjä varten. Näin vähennetään **ruokahävikin** syntymistä. Jätteet lajitellaan ja kierrätetään. Kodin pinnat puhdistetaan ja hoidetaan, niin etteivät ne kulu kohtuuttomasti. Siivouksessa ja vaatehuollossa korostuvat ympäristöystävällisten pesu- ja puhdistusaineiden sekä menetelmien valinta.

Vastuullista kuluttamista

Vastuulliseen ja kestäväan kuluttamiseen kuuluu tarpeettoman kuluttamisen välttäminen sekä tavaroiden korjaaminen ja kierrätys. **Vastuullinen kuluttaja** osaa arvioida, mitä hän todella tarvitsee ja millä tavoin tuotettuja tavaroita hän haluaa ostaa.

Ylikulutus

Ylikulutus tarkoittaa maapallon luonnonvarojen käyttämistä niin, että ne eivät riitä nykyisiin kulutustottumuksiimme perustuvaan elämäntapaan ilman, että koko ekosysteemi järkkyy.

Länsimaissa on jo eletty reilusti yli **maapallon kantokyvyn**. **Kestävillä valinnoilla** voidaan vaikuttaa sekä ympäristön tilaan, että ihmisten ja eläinten hyvinvointiin.

Eettinen kuluttaminen

Vuosisatojen ajan taloudellinen niukkuus on opettanut ihmisille säästeliäisyyttä, mutta nykyajan taloudellinen vauraus mahdollistaa länsimaissa arjen, joka perustuu ostamiseen ja kuluttamiseen. Kuluttaminen ja tavaroiden runsaus tuottaa monelle mielihyvää. Ympäristöä voidaan säästää vain kohtuullistamalla ihmisten kulutusta.

Puhelin ja vaatteet kuuluvat jokaisen arkeen. Niihin liittyy kuitenkin monia eettisiä kysymyksiä, jotka kuluttajan on hyvä tiedostaa. Puhelinten raaka-aineita voidaan tuottaa alueilla, joilla ihmisten

elinolot ovat köyhät ja tulot raaka-aineista voivat mennä muiden kuin paikallisten asukkaiden käyttöön. Siksi raaka-aineiden hankintaketju tulisi olla selvitettävissä. Puhelimia usein myös vaihdetaan uusiin. Niistä syntyy elektroniikkajätettä, jonka kierrättäminen köyhissä maissa on eettisesti kyseenalaista. Elektroniikkajätettä käsittelevillä kaatopaikoilla työskentelee usein nuoria pienellä palkalla, koulunkäynnin ja oman terveyden kustannuksella. Jätteiden alkeellinen käsittely myös saastuttaa maata ja luontoa kaatopaikan ympärillä.

Vaatetuotannossa on tärkeää, että yritykset ottavat huomioon työntekijöiden ihmisoikeudet sekä tuotanto- ja työskentelyolosuhteet. Vaatteiden käyttöä ei voi lopettaa, mutta niitä hankkiessa kannattaa pohtia todellista tarvetta ja valita mieluummin **eettisesti** sekä **ekologisesti** tuotettuja vaihtoehtoja.

Kestävää kuluttamista ilman ahdistusta

Yksilö voi tehdä pieniä tekoja omassa arjessaan, mutta yhteiskunnan tasolla päättäjillä on vastuu ratkaista järjestelmiin ja rakenteisiin liittyviä asioita. Ne voivat koskea esimerkiksi ruoan tuotantoa maatiloilla ja teollisuudessa, pakkausmateriaaleja, materiaalin kierrätettävyyttä, kestäviä ratkaisuja joukkoliikenteessä sekä rakentamisessa ja asumisessa. On hyvä muistaa, että uusia ideoita, joiden avulla voidaan rakentaa kestävää tulevaisuutta, tutkitaan jatkuvasti.

Kestävän kuluttamisen käsitteitä

- Ekologinen jalanjälki
- Ekosysteemi
- Elinkaari
- Eettinen
- Hiilijalanjälki
- Hiilikädenjälki
- Hiilineutraali
- Ilmastonmuutos
- Kasvihuoneilmiö